

CHRONIQUES — KRONIEKEN

NEERLANDICA EXTRA MUROS
GROEI, STAND EN UITBOUW VAN DE BUITENLANDSE
NEERLANDISTIEK

(n.a.v. het 4e Colloquium Neerlandicum, Gent september 1970)

Voor de vierde maal — en voor het laatst in die hoedanigheid — heeft de « Werkcommissie van Hoogleraren en Lectoren in de Neerlandistiek aan buitenlandse Universiteiten », met medewerking van de « Stichting der Nederlandse Universiteiten en Hogescholen voor Internationale Samenwerking » (NUFFIC) en onder de auspiciën van de Vaste Gemengde Commissie ter uitvoering van het Belgisch-Nederlands Cultureel Akkoord, enige tijd geleden haar driejaarlijks colloquium georganiseerd : gedurende bijna een week (8-13 september 1970) waren in de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Gentse Rijksuniversiteit tientallen neerlandici uit binnen- en buitenland te gast, universiteiten uit alle vijf de werelddelen vertegenwoordigend, om van gedachten te wisselen en zich te beraden over de wetenschappelijke en professionele problematiek van hun vak. Dagenlang werd er aandachtig geluisterd naar referaten door specialisten over de huidige stand van het onderzoek op het stuk van linguïstiek en literatuurstudie, maar er werd even druk geëxperimenteerd in taallaboratoria of gedebatteerd in werkvergaderingen. Zelfs het rijk gevarieerde « ontspanningsgedeelte » van het boordevolle congresprogramma was oordeelkundig afgestemd op informatie en culturele verdieping : zo de boektentoonstellingen, de filmvoorstellingen (verfilmingen van Nederlands literair werk), de uitstappen en bezoeken (Bokrijk, Antwerpen, Permekemuseum Jabbeke, Brugge), tot zelfs de recepties toe (o.m. door de Minister van Nederlandse Cultuur in het schitterend gerestaureerde kasteel van Ham te Steenokkerzeel, waar een ontmoeting met Vlaamse letterkundigen voorzien was). We hadden het voorrecht gedurende enkele dagen de activiteiten van het colloquium bij te wonen en de boeiende kosmopolitische sfeer ervan te ondergaan : even hartelijk als instructief — zowel op het menselijke als op het algemeen culturele en wetenschappelijke vlak — waren de diverse contacten die we mochten hebben met docenten uit Djakarta en Cambridge, uit Calgary en Parijs, uit Buenos-Aires en Oslo, of nog uit Padua, München en Liverpool. Deze ervaringen leken ons een geschikte aanleiding om ook de lezers van dit tijdschrift iets nader kennis te laten maken met de te weinig bekende wereld van de neerlandistiek-extra-muros, haar problemen en verwezenlijkingen.

er slechts de thans regelmatig verschijnende docentenlijsten op na te slaan ⁽²⁾. Uit Lijst nr. XIII, gedateerd 1/V/1971, kunnen we leren dat op dat ogenblik — want dat de situatie bestendig verder evolueert, begrijpt elkeen — aan 131 universiteiten in 25 verschillende landen — buiten Nederland en België uiteraard — in een of andere vorm Nederlandse taal, literatuur en/of cultuur-geschiedenis werd gedoceerd en dat bij dat onderwijs 255 docenten betrokken waren. De spreiding van die universiteiten ziet er als volgt uit ⁽³⁾ : Denemarken, 2 ; Duitse Bondsrepubliek, 21 ; Duitse Democratische Republiek, 2 ; Finland, 6 ; Frankrijk, 8 ; Groot-Brittannië, 11 ; Hongarije, 1 ; Italië, 6 ; Noorwegen, 2 ; Oostenrijk, 1 ; Polen, 1 ; Portugal, 1 ; Sowjet-Unie, 1 ; Spanje 1 ; Tsjecho-Slowakije, 2 ; Zweden, 4 [2] ; Zwitserland, 2 ; en buiten Europa : Argentinië, 1 [0] ; Australië, 4 ; Brazilië, 1 [0] ; Canada, 2 [1] ; Indonesië, 15 ; Japan, 5 ; Maleisië, 1 ; Verenigde Staten, 21 ; Zuid-Afrika, 18 ; Zuid-Korea, 1. Is de kwantitatieve vooruitgang van het Nederlands universitair onderwijs in het buitenland, zoals die hieruit blijkt, ongetwijfeld vrij indrukwekkend te noemen, toch werd het belangrijkste winstpunt tot nog toe, dunkt ons, geboekt op het vlak van de interne organisatie.

Voorheen was het inderdaad zo dat al de mensen die zich, waar ook ter wereld, met de studie en het onderwijs van het Nederlands bezighielden, volkomen geïsoleerd werkten, zonder enig, tenzij louter toevallig, contact, zeker onderling, maar vaak zelfs met het moederland : van samenwerking, laat staan aanmoediging en steun, was er dan ook nauwelijks sprake. In die situatie nu is sinds 1961 een grondige, bijzonder voordelige en verheugende wijziging ingetreden : op 4 en 5 september van dat jaar immers werd op initiatief van de Antwerpenaar Prof. Dr. W. Thys, toentertijd lector aan de Rijksle Staatsuniversiteit — thans « maitre de conférences associé » aldaar — en onder auspiciën van de NUFFIC (Netherlands Universities Foundation for International Cooperation) te 's-Gravenhage een eerste colloquium van buitenlandse neerlandici samengeroepen, tijdens hetwelk besloten werd tot de oprichting van een « Werkcommissie van Hoogleraren en Lectoren in de Nederlandistiek aan buitenlandse Universiteiten » ⁽⁴⁾. Deze commissie, waarvan het secretariaat

(2) *Hoogleraren en lectoren* (van nr XIII af : *Docenten*) in de *Nederlandistiek aan buitenlandse universiteiten* (5-talige titel) (Uitgave van de Werkcommissie van Hoogleraren en Lectoren in de Nederlandistiek aan buitenlandse Universiteiten (thans : Internationale Vereniging voor Nederlandistiek), NUFFIC, 's-Gravenhage).

(3) In geval van vacatures of tijdelijke opheffing van leeropdrachten wordt het aantal universiteiten met effectief onderwijs in tweede positie vermeld tussen haken.

(4) Sedert 1965 worden, op voorstel van Prof. Heeroma, in alle publikaties van de Werkcommissie de termen « nederlandistiek » en « nederlands » geïmponeerd ter vervanging van de gangbare « neerlandistiek » en « neerlandicus ». Afgezien van de mogelijke filologische gegrondheid ervan, kan de vraag worden gesteld naar de opportuniteit van deze terminologische innovatie op een ogenblik dat hard gewerkt wordt aan het vastleggen, met het oog op het buitenland, van de nomenclatuur i.v.m. de Nederlandse taal en cultuur.

Nederlandistiek » (I.V.N., in het Engels : « International Association of Dutch Studies »), die nu ook voor « binnenlandse » docenten zal openstaan en vooral de bevordering en bekendmaking van de neerlandistische wetenschapsbeoefening in internationaal verband op het oog heeft : daartoe wordt o.m. de publikatie van een jaarboek voor *Dutch Studies* in uitzicht gesteld. Het dagelijkse bestuur van de Werke commissie blijft gehandhaafd — met uitzondering dan van Dr. Jalink †, die opgevolgd werd als secretaris door Dr. J. de Rooij (voorheen Stockholm) —, maar het wordt aangevuld door twee vertegenwoordigers van « binnenlandse » universiteiten : Prof. Dr. M. Rutten (Luik) en Prof. Dr. C.A. Zaalberg (Leiden) ; bovendien krijgen twee afgevaardigden van de bevoegde Nederlandse en Belgische ministeries er een raadgevende stem toegekend.

Het volstaat van de reeds gepubliceerde verslagen van de eerste drie colloquia (5) kennis te nemen en met name van de te dier gelegenheid aangenomen resoluties om een inzicht te krijgen in de heel bijzondere problematiek waarmee de neerlandistiek buiten onze grenzen te worstelen heeft en te beseffen hoe concreet en efficiënt hier gewerkt werd aan de oplossing ervan. Om te beginnen is de vertegenwoordiging van de universitaire neerlandistiek in het buitenland, anders dan een vluchtige indruk wellicht doet vermoeden, zowel kwantitatief als kwalitatief ten enenmale ontoereikend. Reeds een wat kritischer blik op het hierboven medegedeelde lijstje brengt opvallende leemten aan het licht : de hele Balkan b.v. bezit, op een heel enkele uitzondering na, geen universitair centrum waar het Nederlands bestudeerd wordt, een land als Israël, waarvan de historische culturele banden met de Nederlanden dan toch uitermate belangrijk zijn, evenmin ; men kan zich anderzijds afvragen of andere Europese landen — we denken aan Noorwegen, Zwitserland, Rusland, Spanje — wel genoeg hebben aan één of in het beste geval twee onderwijspunten ; in de Latijns-Amerikaanse republieken met hun aanzienlijke Nederlandse immigratie — hetzelfde geldt voor Nieuw-Zeeland trouwens — en hun intensieve economische contacten met Nederland is zeker plaats voor meer lectoraten of zelfs leerstoelen Nederlands ; en hoe is het te verklaren dat een machtig rijk-in-duizelingwekkende-expansie zoals China nog geen plaats aan de studie van de taal der Lage Landen heeft ingeruimd, of zijn we daarover enkel maar slecht ingelicht ? We hebben trouwens ongelijk al te uitsluitend culturele of economische motieven in te

(5) Het *Verslag van het Eerste Colloquium van Hoogleraren en Lectoren in de Neerlandistiek aan buitenlandse universiteiten...* verscheen nog in gestencilde vorm (z. pl., z. j. [1962]) ; het *Verslag van het Tweede Colloquium...* ('s-Gravenhage, 1966), evenals het *Verslag van het Derde Colloquium...* ('s-Gravenhage, 1969), die de volledige tekst van referaten en discussies bevatten, werden als lijvige boekdelen van respectievelijk 157 en 228 blz. gepubliceerd.

slecht voorstaat, maakt ze slechts in drie universiteiten — van de 21 — deel uit van de leeropdracht van een hoogleraar-germanist (Berlijn, Kiel, Marburg), terwijl slechts twee universiteiten (Keulen, Munster) — en dan nog maar sinds 1965 en 1969 — een volwaardige leerstoel Nederlandse filologie bezitten, respectievelijk bezet door een Nederlander (Prof. Dr. P.J.H. Vermeeren) en een Vlaming (Prof. Dr. J.J. Goossens). Onnodig hieraan toe te voegen dat dientengevolge de examenpositie van het Nederlands in vele gevallen erg ongunstig uitvalt, wat het prestige en de aantrekkingskracht van het vak zeker niet ten goede komt.

Diverse factoren werken die toestand in de hand. Het vooralsnog ontbreken van een bewuste cultuurpolitiek op het hoogste niveau, hetzij rechtstreeks uitgaande van de Nederlandse en Belgische regeringen, hetzij via onze ambassades in het buitenland, is er, lijkt het ons, in hoge mate verantwoordelijk voor. Wat wordt er gedaan inzake gezamenlijke, officiële voorlichting op het gebied van de Nederlandse taal en cultuur? Is het niet symptomatisch te noemen dat het initiatief tot de beruchte « Klarstellung » van 1966, met het oog op de in Duitsland moedwillig in het leven gehouden verwarring t.a.v. identiteit en benaming van het Nederlands, moest uitgaan van een groep professoren (7)? In hoeverre is het neerlandistisch onderwijs in den vreemde voorwerp van overleg, planning en stimulering van overheidswege? De Werkcommissie heeft dan ook terecht de oprichting gevraagd van een centrale commissie van deskundigen die advies terzake zou kunnen verstrekken.

Verder is het niet altijd gemakkelijk het gepaste, bevoegde personeel te vinden om de neerlandistiek buiten onze grenzen te vertegenwoordigen. Wordt wel alles in het werk gesteld om buitenlandse neerlandici — en die zijn er werkelijk meer dan men geneigd is te denken — tot dergelijke functie op te leiden? Een voorbeeld: dat sinds kort (1965) te Lissabon een lectoraat Nederlands van wal kon steken, is het eerder toevallig gevolg van het feit dat een Portugees leraar Duits en Engels door bemiddeling van zijn regering enkele jaren te Utrecht neerlandistiek kon gaan studeren. Is het niet eerder de taak van onze overheden dergelijke mensen aan te trekken, ze studiebeurzen te verlenen of speciale cursussen voor hen te organiseren? Uiteindelijk doel moet natuurlijk zijn dat het buitenland zelf kan voorzien in de opleiding van volwaardige neerlandici, maar op enkele uitzonderingen na zal dit nog wel een tijd tot de toekomstmuziek moeten blijven behoren: slechts in West-Duitsland, en in mindere mate ook in Frankrijk en Engeland, kon met de vorming van een eigen « inheems » kader docenten Nederlands een aanvang worden ge-

(7) « *Niederländisch* », eine Klarstellung (o.m. in: *Leuvense Bijdragen (Bijblad)*, LV, 1966/2 en *Ons Erfdeel*, X, 1966-67/2).

en even begrijpelijk wordt de aandrang waarmee op elk colloquium weer om didactische hulpmiddelen, om boeken en documentatie, om bibliografische informatie e.d. verzocht werd. De Werkcommissie heeft zich dan ook steeds beijverd de voor de verschillende taalgebieden bestaande handboeken te inventariseren, lijsten van didactische grammofonplaten, films, microreproducties van handschriften e.d. aan te leggen of te verspreiden, waar nodig of mogelijk het vervaardigen, respectievelijk uitgeven van nieuwe leermiddelen te stimuleren of te bevorderen. In hetzelfde licht dienen haar bemoeienissen te worden gezien om de neerlandistiek te begiftigen met de zo hoognodige bibliografische apparatuur, waarvan het onbegrijpelijke ontbreken de buitenlandse docenten wellicht nog ernstiger handicapte dan de binnenlandse; indirect had ze aldus een aandeel in het tot stand komen van de « Werkgroep voor de Documentatie der Nederlandse Letteren » en bijgevolg ook in de zo verheugende publicatie van de *Bibliografie van de Nederlandse taal- en literatuurwetenschap* van 1970 af. De Werkcommissie heeft zich steeds opnieuw ingezet — en veelal met succes — om de buitenlandse universiteiten met Nederlands onderwijs te helpen uitrusten met het onmisbare wetenschappelijke studiemateriaal: door het aanvragen bij de bevoegde instanties van subsidies voor het aanleggen van seminariebibliotheken, door het bemiddelen bij academies, bibliotheken, uitgevers e.a. met het oog op faciliteiten bij de aanschaf van nieuwe of antiquarische werken, van vaktijdschriften en kranten, van Middelnederlandse handschriften op microfilm enz. Ten slotte werden met medewerking van het « Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven » en het « Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum » reeds enkele letterkundige exposities opgezet — over Tachtigers en Van Nu en Straksers en over Middelnederlandse cultuur, binnenkort ook over de Gouden Eeuw —, die niet enkel getoond werden ter gelegenheid van de colloquia, doch op aanvraag zelfs naar docenten in het buitenland kunnen worden gezonden.

De « Werkcommissie van Hoogleraren en Lectoren in de Neerlandistiek » mag trots zijn op wat ze in nauwelijks tien jaar tijd heeft verwezenlijkt. Uit de idealistische aanpak van een handvol docenten is thans een toonaangevende wereldorganisatie gegroeid, waarvan de actie, gedragen door het enthousiasme en het talent van enkele honderden academici uit binnen- en buitenland en eindelijk ook gesteund door de hoogste gezagsinstanties in Nederland en België, het beperkt professionele en wetenschappelijke domein ver te buiten gaat, en door gezagvolle standpunten t.a.v. ook algemener problemen als spelling, vertaling van literatuur, culturele expansie e.d. een reële cultuurpolitieke draagkracht krijgt. Wie een gedetailleerd overzicht van die veelzijdige activiteit wenst te krijgen, raadplege het halfjaarlijkse contact- en inlichtingenblad dat de werkcommissie sedert april 1963 onder

van haar levenskracht en haar volwassenheid. Wij zijn nog al te zeer geneigd verrast op te kijken als we toevallig vernemen dat een Russisch filoloog een verhandeling heeft geschreven over gallicismen bij Conscience of dat een Japans professor het reisjournaal van Linschoten heeft vertaald, of nog dat in Napels een studie over Gezelles lyriek verschenen is ; wij moeten integendeel ons ervoor hoeden dergelijke rechtmatige blijken van belangstelling voor de Nederlandse taal en cultuur nog langer als sympathieke curiosa te beschouwen die eerder subjectief — omdat ze onze nationale trots strelen — dan objectief — qua wetenschappelijke bijdragen — gewaardeerd worden. De buitenlandse neerlandistiek heeft haar eerste adelbrieven sedert lang verdiend. Om slechts een paar treffende voorbeelden te citeren : de Duitse bijdragen tot de Veldeke-studie (Th. Frings — G. Schieb) evenals de Noorse tot het Vondelonderzoek (K.L. Johannessen) behoren voortaan tot de definitieve verworvenheden van ons vak ; de Amerikaanse neerlandici (R.L. Colie, S. Flaxman, E. Krispijn, W.Z. Shetter e.a.), die zich binnen de grote MLA in een eigen sectie organiseerden en zelfs een eigen mededelingenblad uitgeven, ontwikkelen een nooit geziene bedrijvigheid ; steeds meer belangwekkende studies op het stuk van neerlandistiek worden ons geschonken door Engelse (P. King) en Franse (P. Brachin, L. Fessard) vakgenoten. De Werkcommissie, thans I.V.N., is het best geplaatst om deze verheugende wetenschappelijke opleving te stimuleren en te promoveren, b.v. door het verzorgen van publiciteit, het verlenen van publikatiemogelijkheden e.d. en recente realisaties en plannen wijzen erop dat zij ook deze taak efficiënt en met succes weet te vervullen. Zo zorgde zij ervoor dat de tweejaarlijks te Utrecht samengestelde lijsten van proefschriften-invoorbereiding voortaan ook neerlandistisch werk van buitenlandse universiteiten opnemen ; zij lanceerde onlangs een wetenschappelijke reeks *Bibliotheca Neerlandica extra Muros*, waarin als eerste nummer de Amerikaanse dissertatie (Harvard) van E.M. Beekman over Van Ostaijens proza verscheen ⁽¹³⁾ ; niet het minst komt aan die doelstelling tegemoet de voorgenomen uitgave van een jaarboek voor *Dutch Studies*, dat, overwegend in het Engels gesteld, de stand van de Nederlandse taal- en literatuurwetenschap in het buitenland zal bekendmaken en daarbij uiteraard ook bijzondere aandacht zal besteden aan het steeds belangrijker aandeel van buitenlandse collega's ⁽¹⁴⁾.

Begin 1970 werd aan de « Werkcommissie van Hoogleraren en Lectoren in de Neerlandistiek aan buitenlandse Universiteiten »

(13) E.M. BEEKMAN, *Homeopathy of the Absurd. The Grotesque in Paul van Ostaijen's Creative Prose* (The Hague, 1970).

(14) *Dutch Studies. An International Symposium on the Language, Literature and Life of the Low Countries* zal van 1973 af door Mouton (Den Haag) worden uitgegeven, met als redactie : P. Brachin (Parijs), J.J. Goossens (Munster), P.K. King (Cambridge) en J. de Rooij (Amsterdam, redactiesecretaris).

tijdens een plechtigheid in het Antwerpse stadhuis een der jaarlijkse Visser-Neerlandia-prijzen uitgereikt door het bestuur van het Algemeen Nederlands Verbond (A.N.V.) ; hierdoor werd niet enkel materiële steun geschonken met het oog op de stichting van de « Internationale Vereniging voor Nederlandistiek », doch werden tevens impliciet de enorme verdiensten erkend die de Werkcommissie zich verworven heeft. Men kan alleen maar wensen dat ook van officiëler zijde de erkenning algeheel zou worden en tot daadwerkelijke — niet het minst financiële — steun zou leiden. Indien de taal van de Nederlanden — vergeten we niet : met welhaast 20 miljoen sprekers de derde Germaanse taal ter wereld —, hun literatuur en cultuur, vandaag op weg zijn in de wereld en in de internationale wetenschap de plaats te veroveren waarop ze recht hebben, dan is zulks immers in niet geringe mate te danken aan de inspanningen van de Werkcommissie.

(Rijksuniversiteit Luik)

W. GOBBERS